

So.Mu.Xa.Ka.

Sooninkaaxu n Muurunde
n do a Xaranje n Kafo

C.R.E.S.

Centre de Recherche
et d 'Enseignement
du Soninké.
Série B

KAAGA DAGA KAARA
(Xaranje n do safande)

Bathily Mody
Diabira Ibrahim
Girier Christian

Moodi Baccili
Birayima Jaabira
Kirisiciyan Jiriye

**A la mémoire de ma regrettée
SETIGUI SAKHO,
perdue à jamais dans les fonds boueux
du Sénégal le 25 août 1976.
Bathily Mody**

Kitaabi-tanani beeni ga bogu ke kaane

Autres ouvrages déjà parus

1) Grammaire et syntaxe (C.R.E.S. Série D), pour les Français (tubaabuni n danŋa)

2) Lecture et écriture (C.R.E.S. Série A), pour Soninkes alphabétisés
(sooninko beeni xaranŋunto n
ga ni tubaabu n xanne n ŋa)

Kitaabu beeni ga riini bogu ke falle

Ouvrages a paraître

1) Dictionnaire Soninke/Français (C.R.E.S.) Faccarindi-kitaabe
(So.Mu.Xa.Ka.)

2) Contes et récits soninkes (C.R.E.S.) Sonninka-n-wunanŋu n do xiisani
(So.Mu.Xa.Ka.)

3) Livre de calcul (C.R.E.S)

Jaate n kitaabe (So.Mu.Xa.Ka.)

Sere n ya ni dukoyinte, an ga ti an wa soonike n xanne xaranɗundini an funu sooninko n ɗa. Ken anniye nta o maxa. Ganta, o da a xanu kuɗa digaamu ku beeni, o ga i konɗo ti o raqu n ɗa, o na i safa ya, o na katu saageene i ya, dinma be o haaju n ga na joofe i ya.

Kiye wa falle yi riini, Alla ga na a koyi wuyigume be, a na a nyiini xanne su ga duna yi, ken ga saage safeene, a ga xareene, golle n ga nyaɗiini ti a yi. Marenmu, o wa a muurunu xa maxa yi kuɗa, fo wo fo ga ni sooninke renme, a yugo n do a yaxare, lemme n do xirise, tuwaana n do tuwanbali, xa na o deema, o su kafo n golle ke, ma Alla na wune kini o yi.

An ga na yitte n lori, siine-gabo yan dangini saadaan ga taaxunu a sirewu n ɗa. Ke kitaabe be ga xa yaaxo n ɗa kuɗa, gelli sara baana-n-golle ga ni, koota baane ken golle fe. Ganta, hadama katta i katuranjara n, baane ya golle n dabarini baawo, yonkinte su ga a yi, an wa sere kaane, sere xa wa an kaane. O lafi tini yere Hadama renme su ga a yi, an na naxaane n ya.

Ke kitaabe ni xarannyokke ya yi kuɗa, o sinmeye maxa, selli hari a ga ma tinme (a kiite n wa be su danɗa) ma a ga katu kille n wunyini o kaane.

HIJIBE 1 (k,a,K,A)

kaaka aga kaara.a nya kagume

XARANJE**O n xara**

kaaka daga kaara

kaaka /daga / kaara

a nya kagume

a / nya / kagume

O na xottu n tu

kaaka daga kaara

kaaka daga

a daga kaara

a nya ka.gume

kaaka nya kagume

kaaka daga nya kagume

a da nya kagume

O na sonindu n tu

ka   ka   (soninda-baane)

kaaka   kaa / ka   (sonindu filli)

kaara   kaa / ra   (sonindu filli)

SAFANDE**O na xottu n safa**

kaaka kaa ka

O na xottu n tinmandi

kaa.... daga ... ra

.....nya .. gume

nya .. gume

daga nya .. gume

O na safande n seera

ka ka ka ka

kaa kaa kaa kaa

kaaka kaaka kaaka kaaka

HIJIBE 2 (i, n, I, N)

kaaka yaqe n ni naana.a da na kini naana yi futte

XARANJE**O n xara**

kaaka yaqe n ni naana

kaaka / yaqe / n / ni / naana

a da na kini riaana yi futte

a / da / na / kini / naana / yi / futte

O na xottu n tu

kaaka yaqe n ni naana

a yaqe n ni naana

naara ni kaaka ya yaqe yi

kaaka da na kini naana yi futte

a da na kini naara yi futte

a da na kini a yi futte

na kini naana yi futte

na n kini naana yi futte

O na sonindu n tu

Naana	naa / na	(sonindu filli)
-------	----------	-----------------

kini	ki / ni	(sonindu filli)
------	---------	-----------------

na	na	(soninda-baane)
----	----	-----------------

naani	naa / ni	(sonindu filli)
-------	----------	-----------------

SAFANDE**O na xottu n safa**

na /kini naana

O na diganta safa

kaaka ni naana kiina

O na xottu n tinmandi

Kaaka da na ki.. naa..

O na safande n seera

na naa naana naani

ki ni kini kiine

HIJIBE 3(d,g, D,G)

kaaka da naani n kini kaliidu fulle yi
 nagaana n donaani n daga gide n ɗa

XARANJE**O n xara**

kaaka da naani n kini kaliidu fulle yi

kaaka / da / naani / n / kini / kaliidu / fulle / yi

nagaana n do naani n daga gide n ɗa

nagaana / n / do / naani / n / daga / gide / n / ɗa

O na xottu n tu

kaaka da na kini naana yi

kaliidu da naani n deni

a da naani n deni gide n ɗa

nagaana n da naani n deni

nagaana n do naani n daga

kaliidu do naani n daga

a do naani n daga gide n ɗa

kaliidu daga nagaani

nagaana n daga nagaani

a daga nagaani gide n

O na sonindu n tu

nagaani na / gaa / ni (sonindu sikki)

daga da / ga (sonindu filli)

gide gi / de (sonindu filli)

da da (soninda-baane)

SAFANDE

O na xottu n safa

daga nagaana gide diga

O na diganta safa

nagaana n do naani n daga

O na xottu n tinmandi

na.aanan .aga na.aani

O na safande n seera

da di ga gi

diga daga gida gada

HIJIBE 4 (e, E)

kaliidu da naani n deni naane n ɗa

naani n mini gede n ɗa

XARANɗE

O n xara

kaliidu da naani n deni naane n ɗa

kaliidu / da / naani / n / deni / naane / n / a

naani n mini gede n ɗa

naani / n / mini / gede / n / ɗa

O na xottu n tu

kaliidu da naani n deni

kaaka da naani n deni

i da naani n deni

naani n daga naane n ɗa

i daga naane n ɗa

naani n daga gede n ɗa

i da naani n deni gede n ɗa

O na sonindu n tu

deni de / ni   (sonindu filli)

gede ge / de   (sonindu filli)

naane naa / ne   (sonindu filli)

SAFANDE

O na xottu n muuru o na i safa

neene neega deena

dege deni kine

gegeeme gene gide

O na diganta safa

deena n da naani n deni naane n ɲa

O na xottu n tinmandi

naani n daga ge.. ...n ɲa

nagaana n da naani n deni.....de n ɲa

O na safande n seera

de ge ke ne dee nee

ke dege, ke deena, kaaka deeni

naana da dege n kini ke deena

HIJIBE 5 (t, T)

kaaka taata kite faransi ya

a yille katta kaara

kaaka ti naana da n wa tereene ku bito

XARANŋE**O n xara**

kaaka taata kite faransi ya

kaaka / taata / kite / faransi / ya

a yille katta kara

a / yille / katta / kaara

kaaka ti naana da

kaaka / ti / naana / da

n wa tereene ku bito

n / wa / tereene / ku / bito

O na xottu n tu

kaaka taata kite

a taata kite

a kite

kaaka ti naana da:

a ti naana da

n wa tereene ku bito

n wa tereene

O na sonindu n tu

taata taa / ta (sonindu filli)

kite ki / te (sonindu fili)

ti ti (soninda-baane)

SAFANDE

O na xottu n muuru o na i safa

tege taga tana taane

taata taate kita katta nata

O na xottu n tinmandi

kaaka aa.. ki.....

a.....ta yille ka....a kaara

O na safande n seera

taata kitte kite ti taane nata

HIJIBE 6 (o - O)

kaaka da daago xobo, a do doroko-xooro filli.

a da goro xobo moodi n da

XARANŋE**O n xara**

kaaka da daago xobo,

kaaka / da / daago / xobo,

a do doroko-xooro filli

a / do / doroko / xooro / filli

a da goro xobo moodi n da

a / da / goro / xobo / moodi / n / da

O na xottu n tu

kaaka da daago xobo

kaaka do naana da daago xobo

I da goro xobo

i da goro xobo moodi n da

O na sonindu n tu

daago daa / go (sonindu fui)

doroko do / ro / ko (sonindu sikki)

do do (soninda-baane)

SAFANDE**O na xottu n muuru o na i safa**

koota kooto koti

noone nooge tono

daado daago dooke

gode godo doono

O na xottu n tinmandi

Kaaka da.. de kita t.n.

A to.. ti gode

O n yindunsafandi

daado tono ti gode

naana da daago kita

HIJIBE 7**SAAGANDE****XARANŋE**

kaaka yaqe n ni naana
 kaaka, naana kiina ya ni
 kaliidu ni nagaana ya
 a daga nagaani
 kaliidu daga nagaani
 a do naani n daga
 kaliidu do naani n daga
 nagaana n do naani n daga
 a do naani n daga gide n ŋa
 ke nagaana ko naani n daga
 nagaana ke do naani n daga
 kaaka da na kini naana yi a da na kini naana yi
 naana da na kita
 a da doroke kita, a do daago
 kaaka ti naana da
 n wa tereene ku bito
 naana da dege n kini deena n ŋa
 ke deena da dege kita
 ke deena da dege n kita

YINDUNSAFANDE

kaaka da na kini naana
 naana da daago kita
 kaaka neega da na n deni

kaaka do naana

HIJIBE 8 (b, B)

kaaka ga bogu debe n ɲa
 a daga mobili n dugu bure n wure
 baa ba mobili n ga ri kaaka ro katta bamako

XARANŋE**O n xara**

kaaka ga bogu debe n
 kaaka /ga / bogu / debe / n / ɲa,
 a daga mobili n dugu bure n wure.
 a daga / mobili / ni dugu/ bure / n / wure.
 baaba mobili n ga ri,
 baaba/ mobili/ n / ga / ri,
 kaaka ro katta bamako.
 kaaka / ro / katta / bamako.

O na xottu n tu

kaaka daga debe n ɲa
 kaaka bogu debe n ɲa.
 mobili n daga bamako.
 baaba mobili n daga.

O na sonindu n tu

baaba	baa / ba	(sonindu filli)
bamako	ba / ma / ko	(sonindu sikki)
debe	de / be	(sonindu filli)
mobili	mo / bi / li	(sdnindu sikki)

O na xottu muuru i ga joppeene

ba — bamako bana bakkaane

bi — bite bito bili bida

be — begi bette benne

bo — bote bone bogu -

SAFANDE**O na xottu n safa**

bite begi bote bakkaane

O na diganta safa

baaba da begi n boto

O na xottu n tinmandi

. . kkaane n wa . . te n kanma

baa . a da tiga n b. . to kita

.. ote n wa tiga n b. to n ɲa

baa.. daga . . mako

baaba mo. . li n daga . . mako

O na safande n seera

b b b b b b

ba be bi bo ba bi be

HIJIBE 9 (r, R)

kaaka ro bamako araba n koota
biri da kaaka deni garaba ka n ɗa

XARANɗE**O n xara**

kaaka ro bamako araba n koota
kaaka / ro / bamako / araba / n / koota
biri da kaaka deni garaba ka n
biri / da / kaaka / deni / garaba / ka / n / ɗa

O na xottu n tu

kaaka ro bamako
a ro bamako araba n koota
biri da kaaka deni kaara
a da kaaka deni garaba ka n ɗa
kaaka daga garaba ka n ɗa
kaaka ro garaba ka n ɗa
araba n koota,kaaka ro garaba ka n ɗa

O na sonindu n tu

garaba	ga/ra/ba	(sonindu sikki)
araba	a/ra/ba	(sonindu sikki)
biri	bi/ri	(sonindu filli)
ro	ro	(sonindu-baane)

SAFANDE

O na xottu n muuru, r n ga i ya

O na i safa

gore   goore   goro   ro
 noore   doore   doora
 dira   toro   tooro
 toora   rondi   kira
 gorobe   doroke

O na diganta safa

kaaka na n dire roono ke goore yi

O xottu n tinmandi

naana da go.. .kita a do do... .ke
 kaaka ki.... ga... .ba ka n ɲa
 ga... .ba da go.... kini kaaka yi
 deena n da ga. ... ba too... ...
 ga. ....ba da a to..... n ka.....

O na safande n seera

r   r   r   r   r   r
 ra   ro   ri   re   ro   ra

HIJIBE 10 (m, M)

maama da maaro soro
 a da fo deni miraana n da
 miraana n mini a miri

XARANJE**O n xara**

maama da maaro soro
 maama / da / maaro / soro
 a da fo deni miraana n da
 a / da / fo / deni / miraana / n / da
 miraana n mini a miri
 miraana / n / mini / a / miri

O na xottu n tu

miraana nmini
 kaaka mini
 garaba mini
 biraama mini
 garaba da makka n kini miraana n ɗa
 a da makka n kini miraana n ɗa
 kaaka ro mobili n ɗa
 kaaka ro biraama mobili n ɗa
 mobili n daga ma bamako
 biraama mobili n daga
 mobili n da kaaka deni
 biraama mobili n da ga ma bamako

O na sonindu n tu

maaro	maa / ro	(sonindu filli)
miraana	m i / raa / na	(sonindu sikki)
m a	m a	(soninda-baane)

O na xottu n muuru i ga joppeene

ma	mara	mana
mi	miraana	misiide
me	mene	mere
mo	moto	motte

SAFANDE**O na xottu n safa**

maama	nama	kamara	miraana
kome	kemene	m odde	moti

O nadiganta safa

miraana n da kire miri

O na xottu n tinmandi

. . raana n da ga miri
 miraana n da i
 biraa a da . . to kita
 biraa.. dam o.. kita

O na safande n seera

m m m m m
 ma mi me mo ma mi me

HIJIBE 11 (u. U)

garaba da maaruni n bagandi
 a da muude kini raamatu yi
 a ti murunto n. nan daga gunne n ɗa.

XARANɗE**O n xara**

garaba da maar ufli n bagandi
 garaba / da / maaruni / n / bagandi
 a da muude kini raamatu yi
 a / da / muude / kini / raamatu / yi
 a ti mururito n nan daga gunne n ɗa
 a / ti / mutunto / n / nan / daga / gunne / n / ɗa

O na xottu n tu

raamatu da maaro n bagandi
 a da maaruni n bagandi
 maaruni n bogu
 muude maaro bogu
 garaba da muude maaro bagandi
 murunto n daga gunne n ɗa
 i daga gunne n ɗa
 murunto n butu
 murunto n bogu

O na sonindu n tu

Muude	muu / de	(sonindu filli)
raamatu	raa / ma / tu	(sonindu sikki)
bogu	bo / gu	(sonindu filli)
maaruni	maa / ru / ni	(sonindu sikki)

O na xottu n muuru u n ga i ya

tumu kabu tanmu

ku tuune tugura

kuune tubaabu kuume

SAFANDE**O na xottu n safa**

buta buna bude guma

guruda guda nurume

O na diganta safa

buta n nurume n bogu

O na xottu n tinmandi

murunto n da..... n kutu

murunto n da guruda n.....

i da.....n.....

.....n da..... n

raamatu buta n.....n.....

raamatu . . . n.....nurume n

.....n.....n bogu

O na safande n seera

u u u u u

ku nu du gu tu bu ru mu

HIJIBE 12**SAAGANDE****XARANŋE**

ka	kara - kama - katta - kaara	ga	gada - gara - gana
ki	kira - kitte - kita - kiite	gi	gide-giri-gida
ke	kene - kette - kenne - keeta	ge	gede - gegeeme - gere
ko	kori - koore - kobi - koone	go	gode - goro - goroda
ku	kuta - kure – kurume	gu	guma - guda – guuturne
da	daga - daba - daaba - daage	ba	bara - bakkaane - bana
di	diga - dira - digirinme	bi	bite -bire -bute-bure
de	dere - deene - dege - deena	be	bette - bedege - bere
do	doroke - do - doorne	bo	bote - bone - bogu
du	dutti - duruba – du	bu	buna - buta - bude – butte
ta	ta - taga - tana	ma	mara – mana
ti	tiga - time - tiba	mi	mini - min – miraana
to	toge - tono - toro	mo	more - mono – motte
te	tebe - tere - terne	me	meni - mette – mere
tu	turnu - tuutu – tugura	mu	mukke - muude - muno
ra	raga - ranta		
ri	riti - riiba		
ro	ro - rondi		
re	rege - renme		
ru	goru – turu		
na	nata - nara - nagaana		
ni	niito - ni - nikka		
ne	nete - neene - neega		
no	noore - nooge - noone		
nu	nurume – numu		

YINDUNSAFANDE

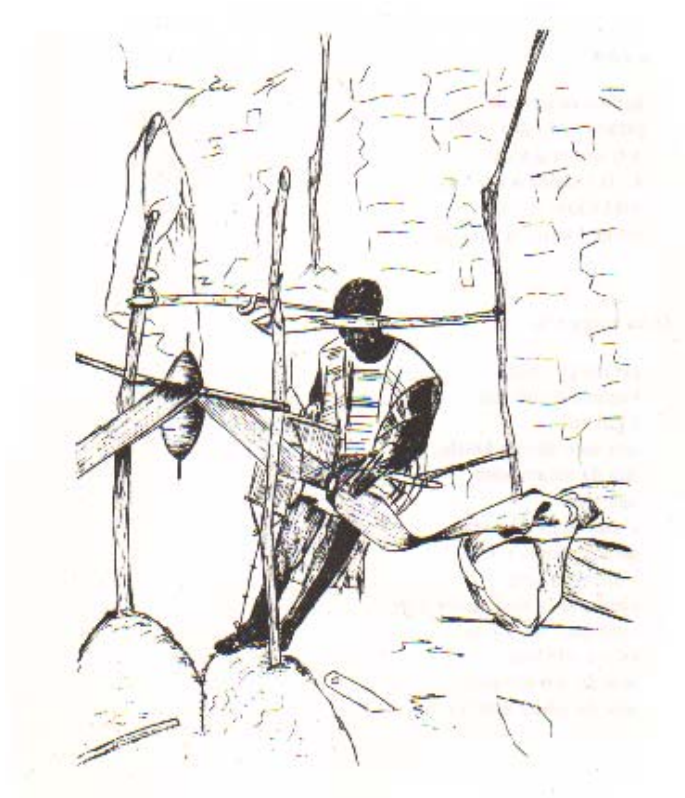
(si n do geese n na sefe wallaha binne n ɗa)

kaaka daga kaara

birama si n da gada n kutu

naana tono ti godo karagi

miraana n da geese n miri

miraana

HIJIBE 13 (s.S.)

garaba ga giri salli, a ti saamasa n da : sokke kini si n ɓa

XARANɓE**O n xara**

garaba ga gin salli,
 garaba / ga / giri / salli,
 a ti saamasa n da :
 a / ti/ saamasa / n / da
 sokke kini si n ɓa.
 sokke / kini / si / n / ɓa.

O na xottu n tu

garaba gin salli.
 kagume n giri salli.
 a giri salli.
 siga sore sibiti n koota.
 siga da maaro soro
 siga sore.
 a sore sibiti n koota.
 garaba sooma n tere.
 a sooma n tere.
 garaba da si kini gesere n ɓa.
 saamasa n da si kita.
 a da si sire kita.
 siise da si n minindi.
 siise da sokke kini si n ɓa.

O na sonindu n tu

si	si	(soninda-baane)
sibiti	si / bi / ti	(sonindu sikki)
saamasa	saa / ma / sa	(sonindu sikki)
soro	so / ro	(sonindu filli)

O na xottu n muuru i ga joppeene

sa sana saga sagara sababu saane saaro -
 si sira siga sigira siba siiba siine
 se sere sege sene segene sedi
 so sobe sokke soome sooge sooda sooba -
 su sugo sukkara suna suune suude

SÀFANDE**O na xottu n safa**

disa saasa saase bisira bosu
 booso simisini koroosu sibiti

O na diganta safa

saada siise da si sire kita

O na xottu n tinmandi

sooso da .... kita
 .....da sugo....
 siga..... n da..... n
 ....sooma n da..... n ....
 siga . . . ma n da sagara n . . .
 siga . . . ma n da saga..... n katu

O na safande n seera

s s s s s
 sa si se so su

HIJIBE 14 (n y.N Y.)

murunto n ga nyaaxama,
 i do nyoomo n daga nyaalo n tangi.
 nya nyo nyi nye nyu

XARANŋE**O n xara**

murunto n ga nyaaxama
 murunto / n / ga / nyaaxama
 i do nyoomo n daga nyaalo n tangi
 i / do / nyoomo / n / daga / nyaalo / n / tangi
 nya nyo nyi nye nyu

O na xottu n tu

nyaame nyi gubo n karana
 a nyi gubo n karana
 garaba da nyogome n nyaaga
 a da nyogome n nyaaga
 sira nya maanyo
 a nya maanyo
 maanyo n da nyaagaaru kita
 a da nyaagaaru n kita
 maanyo n da du nyaaga
 a da du nyaaga ti nyaagaru n ŋa.

nyogome

O na sonindu n tu

nyi	nyi	(soninda-baane)
nyeru	nye / ru	(sonindu fui)
nyogome	nyo / go / me	(sonindu sikki)
nyiinye	nyii/nye	(sonindu fui)
nya	nya	(soninda-baane)

O na xottu n muuru i ga joppeene

nya	nyama nyaami nyaamari nyaanya -
nye	nyeru nyero nyeme -.
nyo	nyoboro nyoomi
nyu	nyutu nyuri nyuumu nyuunyu
nyi	nyi nyiinye nyiime

SAFANDE**O na xottu n safa**

nyaani	manya	ganya	kinye
kenye	moonye	goonya	nyaanya

O na digantaani filli safa

nyaame da tigani n nyaanya
muusuune n da nyiinye n nyuunyu n kutu

O na xottu n tinmandi

Murunto n da..... n ku.....

.....n da nyoo.. n ..mu

.....n da...mo n.....

debigume n da .....n ny. . . ari

.....n da na..... n ari

debi. . . . n da . . . gaana n . . . . mari

.....gume n da naga... n nyaama...

O na safande n seera

n   n   n   n   n   n

y   y   y   y   y   y

ny   ny   ny   ny   ny   ny

nya   nyi   nye   nyo   nyu

biraama nya goraana

HIJIBE 15 (y. Y)

yaxaru n duguta yigeye n a.
i da yokku n kafu me yi.

XARANŋE**O n xara**

yaxaru n duguta yige ye n ŋa
yaxaru / n /duguta / yige ye/ n / ŋa
i da yokku n kafu me yi
i / da / yokku / n / kafu / me / yi

O na Xottu n tu

ke gine su yi koyi!
naaye ke gine su yi koyi!
naaye ba yi da gaa ye kita.
a bayi da gaaye kita.
booyi yiraame n to yi.
a yiraame n toyi.
i su nya baane yi ya ba?
i yo, i su nya baane yi.
yugo n da boyinaare n kari.
ke yugo da boyinaare n kari.
yaaya da yiraame n boyi.
a da yiraame n boyi.
yugo n ku yi ti da yeere kita.
a ma yeere kita ya ba?
a yi, a ma yeere kita.
yogo ri yere yi ya ba?
a yi, sere su ma ri yere.
yigande n moyi ya ba?
i yo, yigande n moyi.

Yugu n duguta yigeye n ɲa

O na sonindu n tu

ya ya (soninda-baane)
 yaare yaa / re (sonindu full)
 yaareye yaa / re / ye (sonindu sikki)

O na xottu n muuru i ga joppeene

ya yaage yaagu yaare
 yi yitte yiti yige
 ye yere yeere yeeye - yo yoome yoro yogo
 yu yugo yuure yuureye

O na xottu n muuru y n ga i noxo n na

goye koye kiye kuyi kuye koyi
 moyi moyiye soyi soye seyi seyiye
 keye geesiye boyi boyiye somiye

SAFANDE**O na digantaari filli safa**

yaagu n da ke yugo raga yeru.
 yaa yaade n da naaye tooro.

O na xottu n tinmandi

sigabaa ame nt...
 .....yi yi.....ame n t.....
 .....yiraame n ..... oyi
 .... ge bire n ... . nye ya ba?
 yi..... bire n ki..... ba?

Yindunsafande

naaye da yaaya baayi yiraame n boyi.

booyi da yoro baayi yiraame n boyi.

yoro da yeere kita yeru.

O na safandi n seera

y y y y y y

ya yi ye yo yu

yaxannu n soyi

HIJIBE 16 (f-F)

faatumata sore fene
 fune da futo n kori
 murunto n da futo ke su f uute.

XARANŋE**O n xara**

faatumata sore f ene
 faatumata / sore / fene
 fune da futo n kori
 fune / da / futo / n / kori
 murunto n da futo ke su fuute
 murunto / n / da / futo / ke / su / fuute

O xa xottu n tu

fune da futo n bagandi
 fune do faatumata da futo n bagandi
 faatumata da feyif o n kori
 j da futo n do feyifo n kori
 fuleemata saare futuro ke
 a da funu filli kita
 fuleemata da funu filli kita
 a furute yigeene
 fuleemata furute yigeene
 a da feene n kini funu n ŋa

O na sonindu n tu

fa	fa	(soninda-baane)
f unu	f u / nu	(sonindu filli)
f uturo	f u / tu / ro	(sonindu sikki)
fuufu	fuu / fu	(sonindu filli)
marafa	ma / ra / fa	(sonindu sikki)

O na xottii n muuru i gajoppeene

fa	fara	faara	faare	faabe	fakka
fi	fina	firi	firige	fitta	fisa
fe	fe ne	feene	feete	fesi	fette
fo	foto	foronto	foodiye	fu fure	fuure fuute fuutu futte

O na xottu n muuru f n ga i noxo n ɲa

bifi kufa kafa kaafa kafo kuufa
 biifi befe baafe defe tuufe kiife
 suufu moofe maafe tefe teefe tifi

SAFANDE**O na digantaani filli safa**

Musa foof ana da kufa yogo miri
 futte n. kuti faatumata yi

O na xottu n tinmandi

Kaba da..... n katu ko..... n ɲa
 k.....da ....gen..... fe n ɲa
 ..a da fi..ge n ..t. .o.. n ɲa
 ..b. da ..rige n .... k..e n ɲa

O na safande n seera

f	f	f	f	f
fa	fi	fe	fo	fu

HIJIBE 17**SAAGANDE****XARANŋE**

sa	sara saare saane sige	ya	yaafe yaareye yaage
si	sigi sige siine	yi	yiite yigeye yiina
se	sefe seyi sege seefe	ye	yere yeere yeeye
so	soofa somi soome sooge	yo	yoosi yogo yoomeye
su	suufu suttu suuteye sugo	yu	yugo yuure yuureye
nya	nyaanya nyama nyaani	fa	faatumata fabe fana
nyi	nyiinye nyiime nyiini	fi	fitta fisa fina fin firi
nye	nyeme nyeru nyero	fe	feene fette fesi
nyo	nyoboro nyogome nyoto	fo	foronto foto foodiye
nyu	nyutu nyuriye nyuumu	fu	fure fuure fuunye

salimata da futo n bagandi
 nyaame daga tiga-yaare
 yugo yogo bogu yere saasa
 faatumata kira faabe n ka n ŋa
 nagumu nyeri dangi birennu
 sokke n bogu an te n ŋa
 lemunu ku su yige ba?
 a yi, i su ma yige fin

kaduuro 0

baane 1	fillo 2	sikko 3
naxato 4	karago 5	tumu 6
nyeru 7	segu 8	kabu 9

tanmu 10

tanmu do baane 11	tanmu do fillo 12	tanmu do sikko 13
tanmu do naxato 14	tanmu do karago 15	tanmu do tumu 16
tanmu do nyeru 17	tanmu do segv 18	tanmu do kabu 19

tanfille 20

tanfille do baane 21	tanfille do fillo 22	tanfille do sikko 23
tanfille do naxato 24	tanfille do karago 25	tanfille do tumu 26
tanfille do nyeru 27	tanfille do segu 28	tanfille do kabu 29

tanjikke 30

tannaxate 40	tankarage 50	tandume 60
tannyere 70	tansege 80	tankabe 90

kame 100

kamo filli 200	kamo sikki 300	kamo naxati 400
kamo karagi 500	kamo tumi 600	kamo nyeri 700
kamo segi 800	kamo kabi 900	

wujuune 1000

kamo tumi do tansege do sikko 683
wuiuune do kamo kabi do tannyere do segu 1978

HIJIBE 18 (x, X)

xirisu n daga saxu
yaxannu n daga xiidifate ma suxuba

XARANŋE**O n xara**

xirisu n daga saxu
xirisu /n / daga / saxu
yaxannu n daga xiidifate ma suxuba
yaxannu / n / daga / xiidifate / ma / suxuba

O na xottu n tu

yaxannu n daga xiidifate
i dagaxiidifate maxanbaanu n ŋa
xusu n daga xuuse n ŋa
xirisu n da xattini n mini
deeno n ma xatti su mini
baxanuusi da xottu n kara
yaxaru n maxotte kara
ke xube roxo buru
a sigi moxo ke xa ma gemu
xube ke sigi moxo n ma gemu
ke xube xenu saasa ya ba?
a yi, a xenu suxuba ke ya

O na sonindu n tu

xa	xa	(soninda-baane)
xuso	xu / so	(sonindu filli)
xoroti	xo / ro / ti	(sonindu sikki)
xiidifate	xii / di / fa / te	(sonindu naxati)

O na xottu n munru i ga joppeene

xa xase xaasa xaaru xana xaba
 xi xiri xirise xirixe xiti xitu
 xe xenu xene xeefa xeere xedo
 xo xodo xoodo xoofe xore xoobe
 xu xube xume xude xuude xuna

O na xottu n muuru x n ga i noxo n na

gaxasa baxa baaxa saxa maxa
 beexe mexe fexe nyexe nyaxa
 muxu suuxuye booxe moxo

SAFANDE**O na digantaani filli safa**

o xaranmoxo do xibaare giri xaayi
 yaxaru n dagaxobe saxa-xoore n ɲa

O na xottu n tinmandi

so — ke — e -- nu s — keya
 so – ona ke – ub - - en – s ---- akeya
 s – x --- kex — x — u – u -- b- keya
 — xo - a ke — xe ---- xu — keya

O na safande n seera

X X X X X
 xa xe Xi xo xu

HIJIBE 19 (q - Q)

kaaka yaqe n ni naana
 naana da mara n buqe n bagandi
 deeno n da muqunmuqe n dabari
 i da me katu ti si xoqu n ɗa

XARANɗE**O n xara**

kaaka yaqe n ni naana
 kaaka / yaqe / n / ni / naana
 naana da mara n buqe n bagandi
 naana / da / mara / n / buqe / n / bagandi
 deeno n da muqunmuqe n dabari
 deeno / n / da / muqunmuqe / n / dabari
 i da me katu ti si xoqu n ɗa
 i / da / me / katu / ti / si / xoqe / n / ɗa

O na xottu n tu

ke yugo ni baqata xoore ya yi koyi!
 a nta taaxunu noqu baane;
 a muquni n booxe
 a ga saqa misiide n ɗa
 samaqe n da a xinyi ta-n-juqo n ɗa
 ta-n-juqo ke yiti ma a feqe

O na sonindu n tu

saqa	sa / qa	(sonindu filli)
feqe	fe / qe	(sonindu filli)
baqata	ba / qa / ta	(sonindu sikki)
samaqe	sa / ma / qe	(sonindu sikki)

O na xottu n muuru q n ga i noxo n na

buqe, maqe, xoqe, nyiqa, goqe,
 seqe, guquri, gaqe, yaqe, yanqa,
 raqe, muquni, feqe, noqu, giboqe

SAFANDE**O na digantaani filli safa**

garaba yaqe n da muquni kita
 daqu n da suraqe n tooro

O na xottu n tinmandi

s... n da .aa en...ri ta n ɲa
 .....q. n da ....a y... n g ta n ɲa
 ...a..n da ...k. ..q...n....qu.....ta n ɲa
 ...a n da k.....a .....n....u.... ta n ɲa

O na safande n seera

q	q	q	q	q
qa	qi	qe	qo	qu

HIJIBE 20 (1 - L)

bilaali daga baalu yi lelle ke
a ga yilleene, a do lemine yogo ri

XARANŋE**O n xara**

bilaali daga baalu yi lelle ke
billali / daga / baalu / yi / lelle / ke
a ga yilleene, a do lemme yogo ri
a /ga / yilleene / a / do / lemine / yogo / ri

O na xottu n tu

tege yaxare n da lallu n taga
a daga lallu n bulu xoole n ɲa
tege yaxare n da lallu n bulu
lemunu n da leelaanu filli raga
kaliidu fulle da leele sagara
fuleemata da tufullu n dabari

O na sonindu n tu

leele	lee / le	(sonindu filli)
lelle	le / lle	(sonindu fuji)
golle	go / lle	(sonindu filli)
tufulle	tu / fu / lle	(sonindu sikki)
leelaane	lee / laa / ne	(sonindu sikki)

O na xottu n muuru i ga joppeene

la lalle, lamaane, laqe, lafa
 li likke, lifi, ligilikke
 le leegi, leele, lebiye, lebaana
 b loqe, lori, logge loqi
 lu luuxo, luuke, luuti, lutu

SAFANDE**O na digantaani filli safa**

lemunu n da lallu filli kara
 kaliidu fulle da leele sagara

O na xottu n tinmandi

k..... e da .....aa.... f.....o
 .....u....u...da....n.....ll.....o..
 ...l.....ll...da l..... i .....b.
 .a...d. f.... da ...f.,i.... i... x.....
 .....ii.....da.....a.....

O na safande n seera

l l l l l
 la li le lo lu

HIJIBE 21 (j - J)

jorobo gaja ya daaru
 a jooto n da a ioogi ti jaasi n ɓa
 saaxe n da a joogiye n jaara

XARANŊE**O n xara**

jorobo gaja ya daaru
 jorobo / gaja / ya / daaru
 a jooto n da a joogi ti jaasi n ɓa
 a / jooto / n / da / a / joogi / ti / jaasi / n / ɓa
 saaxe n da a joogiye n jaara
 saaxe / n / da / a / ioogiye / n / jaara

O na xottu n tu

jaaje do jorobo daga gunne n ɓa
 jaagaabe n da i soro filli xata
 jaaje sege jebe n ɓa
 jorobo muxu jeeje n noxo n ɓa
 jeneba da joro n gaaga
 a da joro n gaaga jula n ɓa
 xujeeji da gejeba n juri
 a da jura n kori

O na sonindu n tu

jara	ja / ra	(sonmdu filli)
jeeje	jee / je	(sonindu filli)
joogiye	joo / gi / ye	(sonindu sikki)
jube	ju / be	(sonindu filli)
jo	jo	(soninda-baane)

O na xottu n muuru i gajoppeene

ja jalle, jaga, jabaane. janaaba,jaame
 ji jikke, jikku, jiibe, jiidi, jimi
 je jere, jexe, jegi, jeenaana -
 jo jolle, jogoma, jooxe, joola, jooraqe
 ju juma, jura, jufo, jufoye, juure

O na xottu n muuru j n ga i noxo n na

gajaane guja gojo neje sooji gije
 mojji bajjo kaajo deeje gajalla geeji
 xoje xaje gaajatte guruja gajaaga

SAFANDE**O na diganta safa**

jaaje dojorobo daga doome jaagili juma n ɲa

O na xottu n tinmandi

.....e n j.... ....j n ..... n ɲa
 ...g... n ...b. ...e... n .o.. n ɲa
 j.....aa.. n ..i.. j.... n .o.. n ɲa
 .....b n ....e n ...o n ɲa
 .aa n ....e ..e.. n n... ɲa
 ...e n j... n ..xo n ɲa

O na safande n seera

j j j j j
 ja ji je jo ju

HIJIBE 22 (w - W)

waali da Wolo n doroke rondi
a do wullu n daga walle n ɗa

XARANŊE**O n xara**

waali da wolo n doroke rondi
waali / da / wolo / n / doroke / rondi
a do wullu n daga waLle n ɗa
a / do / wullu / n / daga / walle / n / ɗa

O na xottu n tu

wallaana n da a wari wuraaxu n ɗa
ti sere n maxa walle bagandi yirigi
wallaana n ma a wari wuraaxu n ɗa
ma a wari wuraaxu n ɗa
wallaana n ma fo wo fo wari
waali giri tere rexe n ɗa
a da wuno kutu renme n ɗa
waali da wuno kutu renme n ɗa
goolaana n da gaawalle n gooli
a da waali gaawalle n gooli

O na sonindu n tu

wuri	wu / ri	(sonindu filli)
guwaane	gu / waa / ne	(sonindu sikki)
baawo	baa / wo	(sonindu filli)

O na xottu n muuru i gajoppeene

wa walle watte waate waaga waaye

wi wiiri

we weere - -

wo woli woore woote wolowoli

wu wuno wuyi wuro wulle

. SAFANDE**O na digantaani safa**

walli wullu n da guwaanu filli xata

lemunu n ga giri suwa

i wuru dagana dawa rondi.

Digantaani filli wa yere, o na i bagandi, o na si safa

		f							
		a							
n	j	a	g	a					
t	e	b	u						
		a	w						
		k	a	a	k	a			
	n	d	a						
			n						
			e						

HIJIBE 23 (p - P)

kaaka da paasi n kuttu katta pari
a da salli-teppuni xobo

XARANŊE**O n xara**

kaaka da paasi n kutu katta pari.
kaaka / da / paasi / n kuttu / katta / pari
a da saali-tepp uni xobo
a / da / salli-teppuni / xobo.

O na xottu n tu

O fulle n da p aaka sire kita
yaxaru n daga leppa xobe
i do Leppu-xobaano n gemu.
xanyaana n da guppe sigindi;
a ga da sagaro n toppe.
mexo n daga ware goppe n ŋa
a da i teppuni n toxo guppe n noxo n ŋa

O na sonindu n tu

poole	poo / le	(sonindu filli)
paasi	paa / si	(sonindu filli)
joppe	jo / ppe	(soniridu filli)
xarappe	xa / ra / ppe	(sonindu sikki)

SAFANDE

O n safandi

baaba da xeppu n kutu, a da j doppa guppe n kaara.

bappe n da goppe n ta n kutu ; a kori kanpiini.

fare n piite, a da jappu n dottindi.

sakke n daga koroppi-kuti ma gappaato;

a ma koroppe kita, a teppuni n booxe.

O na safande n seera

p   p   p   p   p

pa   pi   pe   po   pu

yugo yogo wa jara-fitteene

HIJIBE 24**SAAGANDE****XARANJE**

xa xara xatti xala
 xi xirise xini xiide
 xe xene xenu xeppe
 xo xolle xoole xoobe
 xo xube xuube xufa

qa saqa, baqata
 qi nyiqita gaqi faqita
 qe yaqe gataqe goqe
 qo goqo joqo toqo
 qu noqu sequ daqu

la lalle laqu laafa
 li likke lippe
 le lemine leele leefe
 b loqe boowe loogo
 lu luuke luufe lutti

ja jappe jalle jala jara
 ji jikku jippe jikke jiibe
 je jere jegiye jeeje
 jo jolle joppe jooxe job
 ju juujo juure juwa

wa waile waate watte
 wi wiiri
 we weere
 wo wolo wore woore
 wu wuru wuri wuro

pa paasi paqi patti ! paaka
 pi pute piti piti piixi
 pe petti pegete- pegete
 po poti poole
 pu puje puyi

- 1 kaliidu da naani n geesu katta kaani n ŋa.
- 2 nagaana n da naaburu n geesu.
- 3 lemunu n daga suwa jaagii yaqe n na.
- 4 xirisun daga soxo teeni n ŋa.
- 5 yaxaru n do girifu n daga xoole n ŋa.
- 6 miraanan da goro kette kita.
- 7 garaba da sadaxa bagandi alijuma n koota.
- 8 futte n kuti faatumata yi.
- 9 lemine n da gaawalle yogo sagara
 faabe n ti kaliidu fulle ya fo ni.
- 10 fare n dajappe n bogu du yi.

yaxaru n daga ji-wuti ke gede yi

HIJIBE 25 (C - c)

Bacca da ciloone yogo raga
 gocce n da sufa ta n ɲa
 ciloonen boccite bakka a maxa.

XARANŊE**O n xara**

Bacca da ciloone yogo raga
 Bacca / da / ciloone / yogo / raga
 gocce n da a sufa ta n ɲa
 gocce / n / da / a / sufa / ta / n / ɲa
 ciloone n boccite bakka a maxa
 ciloone / n / boccite / bakka / a / maxa

O na xottu n tu

gocce n da Bacca sufa;
 a toxo sikki xa caqi
 ciloone n duguta Bacca yi
 ceero n duguta Bacca yi
 Bacca caaku n buccite
 Bacca da gocce n jacci
 jolle n da Manmadu cillo raga
 a kira ficceene goccu n kanma.

O na sonindu n tu

ceexe	cee / xe	(sonindu filli)
boccite	bo / cci / te	(sonindu sikki)
jaccaana	ja / caa / na	(sonindu sikki)
bucculamaane	bu / ccu / la / maa / ne	(sonindu karagi)

O na xottu n muuru i gajoppeene

ca cakka caaku caqi
 ci ciloone ciixe ciwo-ciwo
 ce ceexe ceero cequ
 co coki coka coolo coggoli
 cu curi cuccu cuyi

SAFANDE**O na diganta safa**

Bacca da kaccu n mocci

O na xottu n tinmandi

....a da ..kk ... b..... y....n da
 .. a....da....a... .o.....e n da
 ....cc.... da ..a.... ..o...a.. n da
 B... .....da c.....n... x ...q.. n da

O na safande seera

c c c c c
 ca ci ce co cu

HIJIBE 26 (h -H)

Haamidu tere alahadi n koota
 a daga hiiji Makka
 o na saage tini a da : alah aaji.

XARANŊE**O n xara**

Haamidu tere alahadi n koota
 Haamidu / tere / alahadi / n / koota
 a daga hiiji Makka
 a / daga / hiiji / Makka
 o na saage tini a da : alah aaji
 o / na / saage / tini / a / da / alah aaji

O na xottu n tu

alah aaji giri Makka
 a giri hiiji Makka
 a ri alahadi n koota
 a lahaaji dibakke n daga xara
 a dah ijibu n laaba
 ahaqile n bononte fe
 a da haamuteye bogu faabe n ŋa

O na sonindu n tu

haqe	ha / qe	(sonindu filli)
alahadi	a / la / ha / di	(sonindu naxati)
h atte	ha / tte	(sonindu filli)
Hadama	Ha / da / ma	(sonindu sikki)
habiibatu	ha / bii / ba / tu	(sonindu naxati)

O na xottu n muuru h n ga i noxo n na

hijibe   haamuteye   saaheli

harafe   hiijaana   saha

alihaala   Birahiima   sahaaba

SAFANDE**O na diganta safa**

i dahaqu kutu Haamidu yi

O na safande n seera

h   h   h   h   h

H   H   H   H   H

Ha   hi   he   ho   hu

Haamidu wa haamuteene hijibe n kanma

HIJIBE 27 (η η)

gollinya ηaano giri ηaanya n ηa.

i daga taaxu ηaale n kaara

i da Nyan ηe kaba ηoomini n kanbu.

XARANJE**O n xara**

gollinyaηaano n giri naanya n ηa

gollinyaηaano / n / giri / ηaanya / n / ηa

i daga taaxu ηaale n kaara

i / daga / taaxu / ηaale / n / kaara

i da Nyan ηe Kaba ηoomini n kanbu

i / da / Nyan / Kaba / ηoomini / n / kanbu

O na xottu n tu

Nyan ηe kaba ηoomini n lijo buru

ke wulle jonηaaxu n ma sere kunpa

Buubu ke renme ni ηaara xoore ya

xaana n da se liηe n kari

turuηe n da ke na ya xaηa n kutu

fune n da jaηa n bagandi;

a do a sege ηaale tinηe n ηa.

O na sonindu n tu

ηaame   ηaa / me   (sonindu filli)

seliηe   se / li / ηe   (sonindu sikki)

ηooliye   ηoo / li / ye   (sonindu sikki)

teηe   te / ηe   (sonindu filli)

turuηe   tu / ru / ηe   (sonindu sikki)

SAFANDE

O na diganta safa

ηolo da Nyanηe ηoomini n kanbu ηaale n kaara

O na safande n seera

η η η η η
ηa ηi ηe ηo ηu

fuure n dangi fanηe n ηa

HIJIBE 28

Sonmke n xaranje n ŋa, tanfille do harafeni tumi ya na a yi. O xanne ke digaame n su sefeene ti kun ya yi.

Ganta, tanfille ke do harafeni n tumi taxandinto n ni sigiro filli ya. Sigira fana n ni harafe yugu n ya ; i tanfille do baane ya ni. O wa riini i wari kaane. Sigira fillandi n ni harafe yaxaru n ya, i karagi ya ni. O da i su baana-n-baana n wari hijibe danginto ku yi. Wacca, o na i yaaxara-faayini ya, tintoye n ŋa, a na o deema safande n do xaranje n faamunu.

Harafe yaxaru ku karagi ya faayi ku : **a - i - e - o - u**

1)a-

O ga da « a » n xara hijibe fana n ŋa, xa da a wari, dingira gebe, a fille ya. Ken maana n ni manne?

— O ga na xotte n safa, fo be ga xo daba, xa yinme ga na ke xotte ko, xa wa a tuunu ti « a » ke be ga « d » n batta, a do « d » ke ga nya « da », a deppe n ya ni, xa wa a tu ti daba n ni fo ya, o ga da a kitti ragooli, o ga saqa a kanma.

Xa, o ga na nyi naaburu-siginte n ya xibaare n koono, o na ken xilli daaba n ya - yere, « a » ke be ga « d » n batta, o da a fuutu ya : daa ba : daaba.

A gan maxa fuuti, naaburu-siginte n toxo n do soxu-fo ke toxo n su nyaana baane yi ya.

Xotti-tanani faayi, i xa ga ken moxo yi

— bara a do baara

An ga na ti an renme n nan maxa daga sere xayinde n ŋa, an ti a nan bara ya. Yere, « a » ke be ga « b » n batta, a deppe n ya ni. A defoye ke wure ni « a » baane yan roono a yi, ba-ra : bara.

Xa, o ga na ti o wa jonne n jongini, o ga sokki-fana be roono a yi, o na ken xilli : baara n ya. Yere, « a » ke be ga « b » n batta, a fuutiini ya nan nya « aa » baa-ra baara. O ga ma ken deberi balle ke do sokke n toxo n su nyaana baane yi ya ; o rantaxa i fatana me yi.

— kara do kaara, i xa wa ken moxo yi.

2) i -

O ga da fo wo fo ko « a » ke xibaare n ɗa « j » ke xa wa kundu n ɗa kefuni harafe yaxaru ku kuttu n su yi.

— bire a do bure

Lemine ga na tirigiso an kaara n ɗa, an na ti a da : «kisi an nan bire » Bire ni duwanne n ya yi yere ; a wure ni : « hara na wuyi giilu taga lemine ke danɗa ». « i » ke be ga « b » n batta, a deppe n ya ni bi-re : bire.

Xa, o ga na tonto n sigindi nyiinye n ɗa, ballaadu n ro i kanma, solli-ta ga bereti i naxa, o ga ri mellu n wutu na i saxundi i kanma na i siiti, o na ti ken da : blire. Yere, « i » ke be ga « b » n batta, a giile n ya ni: bii / re : bure.

Xotti-tanani faayi, i xa ga kundu n ɗa

kine a do kiine

tiga a do tiiga

bida a do biida

3) e-

gese n do geese

yitte wa gunne n ɗa saasi-xullu n ga a yi, suwa n fo sire n ga bakka a gingu n ɗa ; o na ti a da : gese. « e » ke be ga « g » n batta, yere, a deppe n ya ni, o nta a fuutunu : ge-se : gese.

Xa, o ga kotolle n baganti, na a gurusi, na a xala, yaxaru n ga da a wurundi ti monjolle n ɗa, ken bire, a na nya : geese. Yere, « e » ke be ga «g » n batta, a fuutiini ya : gee- : geese.

Xotti-tanani faayi, i xaga kundu n deni a do deeni

fene a do feene

4) o -

— gore n do goore

Jooraqu n ga nyexe-regeene ti kacce be yi, mexe guruminte n ga a yinme n ɗa, o na ti ken da : gore. Ke xotte noxo n a «o » ke be ga «g » n batta, a deppe n ya ni : go-re : gore.

Xa, o ga na debe n naaburu n su sigindi noqu baane, o na ti ken danja goore. Yere, « o » ke be ga « g » n batta, a fuutunte n ya ni. Ke; sababu n ya ni o ga da a fiila :goo-re goore.

Xottu n faayi xadi, i xa ga kundu n ja:

kora n do kora; toro n do toora; gori do goori; bora n do boora.

5) u -

— bure n do buure

Ke nagaana gonme n bure n ya ni koyi ! A xosi in sugo n do i renme n toxo gunne n na... Jikku sire ga nta sere be yi, o na ti a kama n bure n ya ni. Yere, « u » ke be ga « b » n batta, a deppe n ya ni bu-re : bure. Xa, o ga na ti « bakkaane n da buure n raga, a da a kan bu », «u » ke be ga «b » n batta bakkaai ke xotte n ja, a fuutunte n ya ni. Ken ya sababu n ni o ga da a fiila : buu -re : buure. O gan maxa a fiila; bakkaane n ga da fuunye ke be raga, o ga da a xiri : buure,a do nagaana ke siroyinbaiaaxu, ken ga ni a bure n ya ni, i su kogiini moxo baane ya,o rantaxa i bakka me yi.

Xottu n yogoni faayi, i xa ga kundu n ga. Fule n do fuule

sugu n do suugu;

kufa n do kuufa.

woyindaana n faayi

HIJIBE 29

O demu a walla hijibe danginte ke yi, nan ti o xanne ke digaamu n sefeeni ti tanfille do harafu tumi ya, i taxandinto n ga ni sigiro filli.

1/ harafe yaxaru karagi (a — e — i — o — u)

2/ tanfille do harafe yugu-baane (b — c — d — f — g — h — j — k — i — m — ny — ŋ — p — q — r — s — t — w — x — y)

O da a won nan ti harafe yaxaru ku su wa nya fiileene xottu n noxo n ŋa

Mentaale kara, kaara ; biri, biiri, ad — (a do a falle)

Harafe yugu ku yi kuija, tannu yan filleene i ya:

b — c — d — g — j — k — l — n — p — t
— b —

A ga na nyi xotte n joppaadi n ŋa, — b — nta filleene ; harafe su du nta filleene xotte n joppaadi n ŋa.

Xa, a ga na nyi xotte n noxo n ya yi, b n wa nya fihleene.

O ga na ku xottu filli safa : jabbe ; jabe, a wa laabeene o danja nan ti

b ke nta koŋiini moxo baane yi i filli ya;

— fana n a, o na ti :ja—bbe (o xoto a kanma)

---fillandi n r) a, o na ti :ja—be (o ma xoto a kanma)

—d—

A ga na nyi xotte n noxo n r)a, n xa wa nya filleene : gode go—de;

godde go—dde ; bedde, fedde, modde, —d— n fille ku xottu su yi ya.

—g—

O ga na xotte n safa, fo be ga xo dige, di—ge, o nta xotoono —g— ke kanma. Ken kuja, o na a safana —g— baane ya; o ga na ti jigge ma o n da ti duggo du—ggo, a wa laabeene o danja nan ti ku xottu

filli noxo n ŋa, o xoto —g— ke kanma yi ya. Ken sababu n ya ni o ga da a filla.

—J—

guja gu—ja, xaja xa—ja, puje pu—je ; ku xottu sikki su ga na nyi

ko xoteye nta nya —j— n kanma ;jaaxa o na a baanana ya. Xa, o ga na ti bajjo ba—jjo, walla o n da ti ; moŋji mo—jji, a wa xuran o danja nan ti o xoto —j— ke kanma yi ya, o xosi a filla.

—k—

O ga na —saake— n safa, o na ti : a—ke. Yere, o na —k— baane ya roono a yi, baawo o ma xoto a kanma. Xa, o ga na ti : sakke sa—kke, xoteye n ga nye a kanma, o na —k— ni filli ya roono a yi. Makka, likke, yokke, ku xottu baananbe su, —k— n fille ya.

- 1 -

Sele —selle

Sere ga na kille n wara, nan ro nyana n ŋa, o na ti a kama n sele se—le yere, o na —l— baane ya safana baawo, a ma fuuti. Xa, sere ga na jangire, o tini ya : a kama n ma selle se—lle. O ga na ke xotte koti i moxo n a, a wa xuranja o da nan ti o xoto —l— ke kanma yi ya. Ken sababu n ya ni o ga da a filla yere ; ken ga fe, na kille n wara a do nan jangire, i su konjiini moxo baane yi ya, o rantaxa i bakka me yi.

—n—

Yirigi n ke —siine— moxo ma gemu baawo yillu ma kite. Yere, o ga da —siine— n safa, o da a nya : sii—ne, —n— baane. Xa da ke fayaana —sinna-- n kutu. Yere, o ti ya : si—nna, —n— ke nya fillo yi, ken ga fe a nyaana o maxa yi —sina--- n ya yi.

buna bu—na bunne bu—nne

suna su—na sunna su—nna

—t—

bite bi--te ; futuro fu—tu--ro ; nata na—ta ; ku xottu sikki su, o da

—t— baane ya ro i ya baawo o ga na nyi i kon xoteye nta nya i kanma.

Xa, o ga na xottu n safa, fo beeni ga xo motte mo—tte ; watte wa—tte ; walla gotte go—tte, o na —t— ke fillana ku xottu baananbe yi ya baawo a xote n ya ni.

—c—

Ke harafe, xotte n joppaadi n dangiye n falle, a filleene ya noqu su.

Mentaale : kacce ka—cce ; gocce go—cce ; kolicce ko—li—cce ; nyecce nye—cce, ad... xo a ga da ako moxo be, —e— ke fille ku xottu su yi ya

—p—

xo --e— n moxo, —p— n xa, xotte n joppaadi n falle, a xa filleene ya

noqu su.

Mentaale : leppa le—ppa ; kippa ki—ppa ; xeppe xe—ppe, ad...

HIJIBE 30

NUXUNHARAFE

O na fo n ya xilli nuxunharafe, harafe yugo be do —n— n ga me batta xotti-baane n noxo n ɲa, —n— ke fina ya ga sefeene a kaane.

Mentaale kande ka—nde : xinta xi—nta ku xottu fuji su noxo n ɲa o na —d-- ke xilli nuxunharafe n ya, baawo, a ga na nyi koɲiini a banfunante n su bakka ti nuxunne n ya yi. Harafe yugu tanmi do baane yan nyanjiini nuxunharafe n ɲa

b — d — g — j — k — m — n — ɲ — p — q — t

b — nb : janbe ja—nbe

d — nd : xande xa—nde

g — ng : bange ba—nge

j — ni : kanjaane ka—njaane

k — nk : fanke fa—nke

m — nm : renme re—nme

n — nn : binne — bi—nne

ɲ — nɲ:jonɲe jo—nɲe

p — np : xenpa xe—npa

q — nq singe si—nqe

t — nt : bontaane — bo—ntaane

—nc— ma — ns— ?

—nc---- n ga na nyi a ga mugiini noqu su, o na a safana —ns—

Mentaale fonsu fo—nse

sunsu su—nsu, ad...

O da a wari hijibe danginte ke yi nan ti ku harafu filli —e—, —p—, i ga na nyi xotte n noxo n ɲa, i fileene ya bire su.

Ganta, i ga na nya nuxunharafu yi, ken bire, i rantaxa filleene, harafe yugu sikki ranta me batta xotti-baane noxo n ɲa.

—c — ke du ranta nyaana nuxunharafe yi, xo o ga demu a walia hijibe danginte ke yi moxo be. Ken kuɲa, djaamu beeni ga koɲi kanmu n ɲa yere, i na —p— ke ya kanma moxo siri.

Fenda wa bandundiini

HIJIBE 31

n+(a-f-h-l-r-s-w-x-y)

n + a, i ga nyi melini me yi, o na ti — na — ; i ga nta melini me yi, maana — n — ke ga na nyi xotte yi, — a - ke ga xotti-tana yi xa i gan xawa kojiini doome yi, ken bire, a nyaana o maxa yi — ŋa -

Mentaale : alimaami n ni sere be ga sallini ti o yi ya. Baawo debe n su kafo n ya ga ni ke alimaami ya, o tini ya : debe n alimaami : debe n ŋalimaami.

fanŋe n accaare fanŋe n ŋaccaare, ad...

n + f koŋimoxoni filli ya na j ya

— i na nya : np - (gajaaga yi)

— i na nya: nf — (gidimaxa yi)

— i na nya : — np-- (kinbakka yi)

Mentaale — faabe —.

— n faaba : npaaba (gajaaga)

- n faaba : nfaaba (gidimaxa)

— n faaba : npaaba (kinbakka)

n + h, ku xa, koŋimoxoni sikki ya na i ya;

— i na nya : — nŋ — (gajaaga)

— i na nya — nh — (gidimaxa)

— j na nya — np — (kinbakka)

Mentaale : — hanmi —

— n hanmi : nŋanmi (gajaaga)

— n hanmi nhanmi (gidimaxa)

— n hanmi npanmi (kinbakka)

n + l, i nyaana xo — ll — ya ga me batta.

Mentaale — leelaane —

-- n leelaane : lleelaane.

n + r, i xa nyaana xo — ll — ya ga me batta.

Mentaale raga —

— wulle n da guwaane n raga : wulle n da guwaane llaga.

— renme —

— yaxare n renme : yaxare llenme ; ad...

n + s, i na nya — ns — (gidimaxa)

i na nya — nc — (gajaaga do kinbakka).

Mentaale — sogone —

— an sogone : ansogone (gidimaxa)

— an sogone : ancogone (gajaaga do kinbakka).

n+ w,i na nya—nŋ—walla,

i na nya — nw — Mentaale — wulle —

— an wulle n joogi : anl)ulle n joogi.

n + X, i na nya — nq — Mentaale — xamu ; — xolle —.

— fulle n da naani n xamu fulle n da naani n qamu.

— sonbi — n — xolle : sonbi — n — qolle.

n + y, j na nya — ny — Mentaale — yerege —

— Nyaame da futo n yerege Nyaame da futo nyerege.

Harafe yaxaru fini ga na nyi i ga me batta, i baananbe su ga dura-n xotte yi, fana n xenne ya ; fillandi n ya do harafe yugu-fallanke n nan xareene doome yi.

Mentaale

- Sanba do j renme n daga : Sanba di renme n daga.

— Buna daga j ka n na : Buna daga ka n ŋa.

— Paate direene an ya kanma : Paate direenan ya kanma.

HIJIBE 32**BATAAXE**

Siixu Silla
50 rue Stanislas Girardin
76000 Rouen

A wa katta in taata yi
Alimaami Silla
a ga Mudeeri

Rouen,
baano 17,1977

N taata.

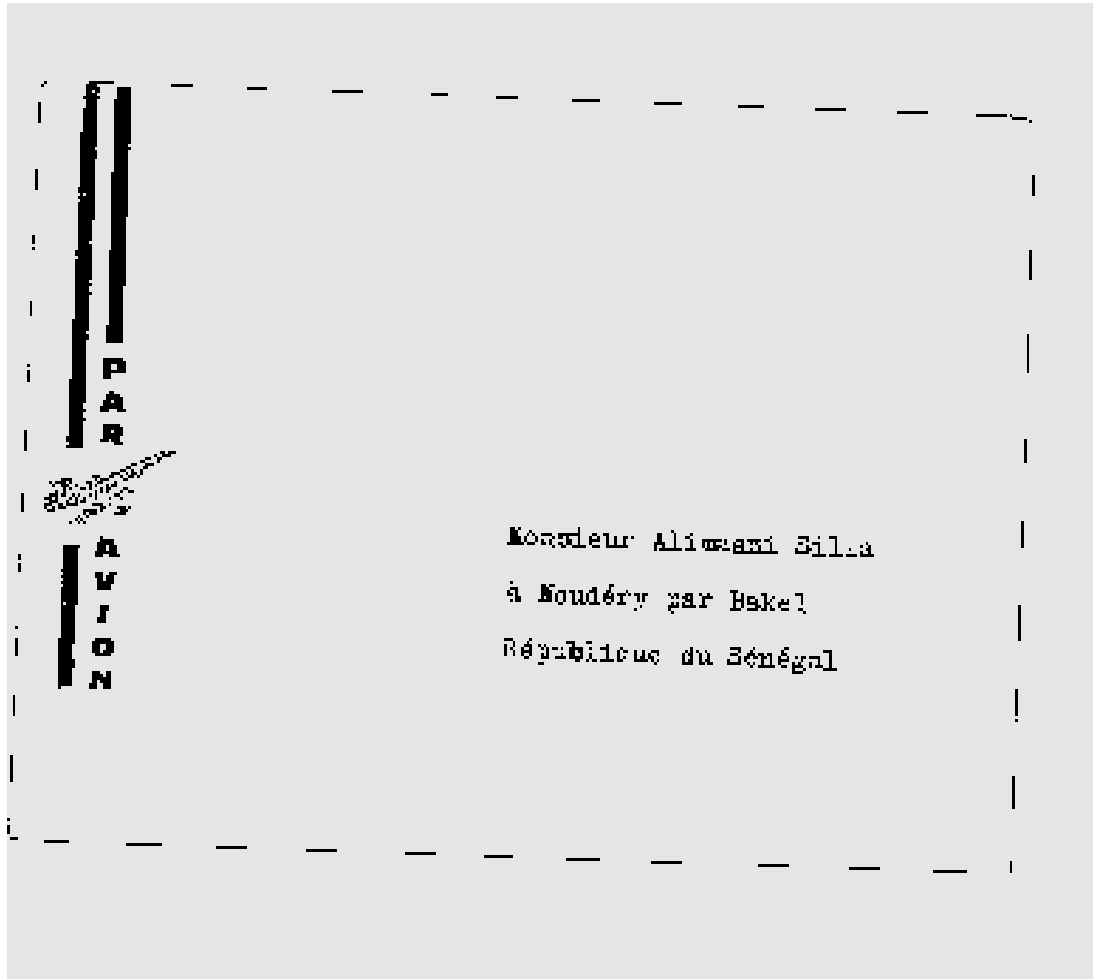
N da ke kaayiti wara katta an ɗa, na in xibaaru n ya tuwinda an ɗa. Toora su nta in a yere. N wa Alla nyaagana an xa danɗa ken me yi. Ken dangiye n falle, an ga da bataaxe be xayin ɗa, n da a kita suxu ba ke. A ljo in dan moxo siri, a doro in maxa.

Siine n xoteye n ken ɗa yirigi, a kunpa nta sere su yi, baawo kanme ma texe. Ken ku n da tanjikke wujuune wara katta an ɗa saasa. An ga na i kita, an na i nya biraadi jonko yi.

N wa an kuunyini moxo siri, n wa o xabiila n su kuunyini. Hara na o koyi me yi xeeri ya, o ga nta me xibaari-buru mugu.

S.S.

HIJIBE 33

SEEGA

Seega n ni xotte ya, a gangebe, a raaga roono hadama toxo n batte n ɗa, ma fonmuume, ma anniye, walia diga-n-konjinte batte n ɗa.

Mentaale

O ga na ti

— Sanba daga kaara.

Toxo n na minna yi yere?

Sanba.

Xa, o ga ma lefi Sanba toxo ke konjo raawa tini:

— A daga kaara.

Seega n na minna yi yere?

A.

O tini - A — ke dan toxonseega n ya. Sooninke n ɗa kutja, toxon seego tumi ya na a yi, o ga digaamunu ti i ya.

1) N — sere ke be ga digaamunu.

Mentaale : N daga soxo.

2) An -- o ga digaamunu sere ke be danja

Mentaale An ti manne?

3) A — sere ke be o ga a xibaare n konjo

Mentaale : A ri kan bire ?

4) O — soro beeni kafo n ga ni fi baane

Mentaale O ma demu ke yi de!

5) Xa — soro beeni o ga digaamunu j danja

Mentaale : Xa daga gollinya.

6) I — soro beeni o ga i xibaare n kon

Mentaale : I da me katu.

— N — ke be o ga da a wari nan ti a ya ni sere be ga digaamunu, waxa tini, a wa nyaɗana nyaɗiini — in —. Ken kiteene a ga na nyi digaame n naxaane n ya yi.

Mentaale

— Buna, an yan da ke golli-bure dabari ba?

___ N ti in ke fe, xa ma a mugu ya ba?

N gollinya lenki
 An gollinya lenki
 A gollinya lenki
 O gollinya lenki
 Xa gollinya lenki
 I gollinya lenki

N ma gollinya lenki
 An ma gollinya lenki
 A ma gollinya lenki
 O ma gollinya lenki
 Xa ma gollinya lenki
 I ma gollinya lenki

N da du joogi in kitte n ɓa
 An da in joogi in kitte n ɓa
 A da in joogi in kitte n ɓa
 O da me joogi o kittu n ɓa
 Xa da in joogi in kitte n ɓa
 I da in joogi in kitte n ɓa

HIJIBE 34

Tanfille ren-yugo

Madikaama n ti

« N da yugu-baane wari, tanfille ren-yugo ga a maxa. Alla ga da a kinya i neema n ɗa koota be, renmu ku da a yinme n kutu, na a ro dura-n-konpe noxo n ɗa. Suxuba wo suxuba, i na furute dagana a kuunyi i na tanfille kan-muude nyi saqa a kaara n ɗa, ren-yugu baane su na muude wutu.

Yugu-tana xa nya, tanfille ren-yugo wa a xa maxa. A ken wa hadarii ni. Koota baane, a do kacci-liikande n ga me yi bure n wure, samaqe n da a xinyi ta n ɗa. Renmu n da gumo n wutu do samaqe n batte n ɗa. I ti i ga na a kari, na a yinme n kara, a lulla n yan katta i faaba ta njaarana. Ken ga ma nya su, i faaba kalla ya.

Samaqe n xa maxa noqu tana su sinma i ga dagana a yi, a ga ma nya lemina-n-baaneni ku faaba yin-kolla-n-xotte n ya. A daga ro a noxo n ɗa.

Ku ti i nta fateene i ga ma yin-kolla-n-xotte ke kara ya, na samaqe n bagandi ; ku xa ti i kun faaba yin-kolla-n-xotte nta kareene ; Alla n xoto, xaliifa n xoto.

Gajanje n sigi i naxa. Gelli suxuba ma sallifana, i wa me katta. Kaara su ga a yi, soro tanmi do karago kara.

Sallifana n dangi falle, faare n wurunte n ri, ti samaqe n ga da yugo be xinyi, a kara saasa. Gajanje n ware non ya ».

Tan-fille ren-yugo

HIJIBE 35

Baano n salle

Baano n salle n ya ni lenki. Kagume wo kagume, a kiteye ga an da, an da an jexe n xobo. Gelli biijibaajo, murunto n daga wanso n wanqi hakka du yi. Be su do i faabajaxa-n-dige n daga fanje n na, nan daga a wanqi. Beeteyen ga na kinye, yugaaxu su na bogu katta sallixero n na.

Hadamaaxu n ga na duguta salle n na, i na daga moodi n rondi i xoje n na ; i na ri daga debigume n xa tumsi i ka n na. Kagume su na i jexe n xurusi. Debe n su na kafi xadi na gunbo kari ; i na a saada dinde n wure. Kinsiga n ga na kinye, yaraxato n yige falle, yaxannu n na dinmu n sigindi karobera n a. I na sanga ma wuro n jenge. Baano n salle n na o maxa nyaxa xooze ya. Dingiro yogoni, salle n na bito filli ya nyaana ; a do gundu-n-gollu n ga ma gemu.

Kagume n da jexe n xobo

HIJIBE 36

Duwanje

Bisimillaahi rahmaani rahiimi

Ajaabi : « xa do komaaxu, xa do suna, xa do fo n ni a gan nta li... ; xa do waaxi sire n do wuyalle-n-sire n do mere-fo sire n suna hara na a xafari kande yenme n da. Na a alixubula nooro, na a daale nya liimaanu. na a nya texiwa, na a mukkunta-n-baase daro ; na a tuuma ka n nya alijanna, na a jaatigi nya Annebi yà. A ga bireene a ga munnafa be yi, Alla hinneye n nan fasu a nà i neema saaga. A ga nta bireene a ga munnafa be yi, Alla hinneye n nan fasu a na i neema n saaga. Wuccu gabo, waxati gabo, jama-n-gabo, o ga ma i nyeru tera me naxa gilli sunpu n ña katta xatti n ña. A bakke n ña jamaane n ña. Alla nta a nya gurujeye ; a bakke n ña debe n ña, Alla nta a nya ro raqe ; a bakke n ña xabiila n ña, Alla nta a nya taadufo, Alla nta a nya xirindaade, Alla nta a nya yenme, a ga kenye katta jaarabiye ; Alla nta o xa nya yenmu, o ga toxo jaarabiye dugunu a falle. A saxada n mondo, a saxada n tufullu. na i dallandi toxo-fooni n sooxu, na a taameli-taaxe, Alla nta fo koyi o yi siinee n ña a ga o mungundini siine n bono-fooni n ña.

Duwanju n daganto sunna, i yillanto farila waajibi. Fo wo fo ga hadari jama keyi yere, debi-karnane n xa wa duwanja xa danja. Xa ma ri kanju muuru, xa ma ri godo muuru. xa ri baraaaje duumante n ya muuru ; Hara na o do xa baaraji xeera. Sunpaaxu baraaaje. xataaxu baraaaje, alisilaamaaxu baraaaje, baraaaje n fo roxe duna wuyi gillu, fate saayintaaxu ; a fo gabe laahara bireyi-duurnante fane ga fe ; Alla nta o do xa kenye katta a baraaaje n ña ; yaala ta buru ga nta o do xa saaga Haqile n ya na fo wo fo nyaana, Alla nta haqilu siru n nyaami. Gilli waari dingira katta ke dingira, na a muso n nya alijanna. Bire be warijuxe n ga nyeme. faafo n nyeme, mini-ji n nyeme, haaju ntaxa a maxa duna, a ga hataajini katti Alla neema n ña Alla gan na bataaxe n ro maleyika-hinnante n sooxe n ña. Faarannaaxu n ga na giri Tunka n fonnansiraaxu n a, ke faare kitti-duuro n ga nta saagene. Na o digama n legeru n nya «bixawuli laayilaaha illallaahu Mahanmadu rasuululla. Kamana-kallanke n da leelaane taga kuubeli wuno, a doroke, xa a da a yaaxe dunbu. Alla nta o do xa yaaxe dunbu. A da caakuto taga danja wuno, danja doroke, xa a da a yaaxe dunbu, Alla nta o do xa yaaxe dunbu. A da kengele taga waare wuno, a doroke, xa a da a yaaxe dunbu. Alla nta o do xa yaaxe dunbu.

Salli ala Mahanmadu

HIJIBE 37

Dunduxurnanduuxi

Koota nya, turuƙe giri ti i wa dagana saafari. A joofe manjaari-katta na yogo yi, ti a nan faayindi i da.

Manjaari-kataana ti

— Turuƙe an ga na daga saafari, an wa fiini sikki kitana xa, i nta toƙo an maxa.

Turuƙe ti a da:

— An wa gaarana.

Jugulu giri, a janbandi. A do leele gemu. A da a wutu na a ro i kufa n ƙa, a do a jokki. Tuxuusi, a do fune gemu ; a da ken raga na a siiti. A do tanxulle gemu a da a xa raga na a ro i kufa n ƙa. Fiini sikki bee ni, manjaari-kataana n ga da i koƙo a da, i su tinme.

A ga joofe kiidi-tinƙe yi, nama taaxu a wure.

A ti fune da

— Sege ke kiide kanma, an na kiidi-renmu yogo fata katta in ƙa, an nan yille riini saasa.

Fune sege kiide n kanma, a ti Minan ,joofe i kaara. Turuƙe ti a nan yanƙa moxo wo moxo, Buubu ti i ke ken, ma laahara.

Jugulu ti leele xa danƙa:

— Siranmedi, daga budu yogo bagandi ke xaare yi, an do i nan ri. Leele yanƙa ji n ƙa. A ga nyaana xa mutti ! noqu be, a da du toxo haqilanbali n danƙa:

— Haraame, taaxu non ƙa, keti in ke ma saare yere ya? Selli an ga in ke budu-bagandinto n ya dukku, an tinƙe n wa xaasunu. Turuƙe yinme giri, a daga suwa, ti i wa i te n xajana a da yinbe n kumu ma a ga xorono, na te-n-boora n saxundi a kanma. Tanmu yirige wucce, te n xaje ma a ga yinbe n karini. Jugulu dire, a ti i te n bono. A yanƙa xaare n ƙa ti i wa telle leele muuru. A ga caxabu caxabunu, a daga ware gine yi ji n wure, a do a bogu.

— Gine ke. an toxo?

— N toxo n ya ni « Dunduxumanduuxi ».

— An nta fonne duuxini in ƙa

— Anhan kayi

Gine da du faga maaro n do tiye ; turuƙe da a fuute. A da du faga maaro n do nyexe ; turuƙ da a xa fuute. He ! A ti ke gine sire n ya ni koyi! A wurunte n daga kaani n ƙa. A joofe yaxari-n-xase yi, a ti a da:

— Maama, gine wa in ke maxa, a me nta duna yi. An do a nan daga an konpe n ga, an na a tirindi i toxo n a. A ga na fo be koyi an

an na a wari.

Yaxari-n-xase do a ro konpe n ƙa, a ti:

— Gine ke, an toxo?

— N toxo n ya ni « Dunduximanduuxi ». Ayiwa ! an nta fonne duuxini in ƙa ba?

Gine da du faga futo n do tiye ; yaxari-n-xase da a katu ma a noxo n nan beere. A duguta falle, a wurunte n daga tunka sagata. A ti a da:

— N tunka sire, n da an kuunyi. A tuwaaxu n nan nyeni an da nan ti gine wa kaawu turuƙe maxa, xa sere-siru baane ya fo ni ken ƙa.

Tunka da soue n ro taballe n rja. Gine ga yonkinte wo yonkinte maxa an do a nan ri bera-xoore n a. A su ga da me nyi bire be, tunka daga sigi turu gme n kaara n ƙa a ti

— Ke gine toxo? Gine n ti

— N toxo n ya ni « Dunduxumanduuxi ».

— Ayiwa! an nta fonne duuxmi in do in kore n a ba?

Gine n da du faga maaro do tiye yi ; jama n da a su koosi. A ri du faga futo do tiye yi ; jama n da a xa katu, ma i na a kutte n toxo. Tunka da gme n buusu tururje yi. Tooxe n kasafon nama yi, xa a ranta fo bakka a yi. A yanqa xaare n a xadi ti j wa i leele n muurunu. A daga ware kaafa yi ji n wure, a do a bogu.

— Kaafa ke, an xa toxo?

— N toxo n ya ni « Fanfalimanfaati ».

- N yugo, an nta fonne faatini in ƙa?

Kaafa da du wutu ; a ga ti turuƙe kanma muqu ! ma a nan tetteri. Wurugeye n sigi. Kaafa da du toxo a da:

— An nta tini « Wara-kankara » ?

Turuƙe ti:

— « Wara-kankara ».

Kaafa n mulo ; turuƙe da a wutu, a do a wurunte taƙa yaxari-n-xase yi.

- Maama, n da fo tana kita xadi, a gan fasu fana n xalle n ƙa. An do a nan daga an konpe n ƙa, an na baafe n gelemu du yi fina, ken falle, an na a tirindi i toxo n ƙa.

Kaafa ga leqi yaxari-n-xase yi, ma a na fo nya.

Turuje da du toxo sella n rja, a ti:

— An nta tini « wara-kankara »? Yaxari-n-xase ti « .Wara-kank ara ».

A ga da i yinme kita, turuje maama daga tunka sagata xadi.

— Turuje da fo tana kita, a gan fasu fana n xalle n ja. Ke kille xalle n ken ni kaafa n ya.

Taballe n kati xadi. Yonkinte wo yonkinte, kaafa ga an maxa, an do a nan ri misiide n ja, tunka nyaamariye n kanma.

Turuje fina yan ri jama n su kaane. A da i kaafa n saxundi jo n a nyongoto, yaaxo n wa saarasaarana.

Tunka ti kuttu n nan toxo i kanni n ja, baawo, i ga fo be muurunu, i da a kita. A ti turuje danja:

— N tini manne?

— A tirindi i toxo n ja.

— Kaafa ke, an toxo?

Kaafa n ti i toxo n ya ni « Fanfalimanfaati ».

— Ayiwa' ! an nta fonne faatini in ja? Kaafa da du wutu. A ga leqi tunka yi, ma a wuno n nan fogu xa deppu.

Jugulu da gine n jaxafati bakka a feqe n wure, a do a janbandi. A ga faato bire be, a ti tunka danja :

— An nta tini « Wara-kankara » ?

Tunka ti:

— « Wara-kankara »

Kaafa n dotti nyiinye n ja ; tunka da i yinme kita, turuje da i gine n kita, a do a soore gunne n ja. A ti hadama feti taaxallenma. O ga da a wutu noqu be, o da a wara non ja.

HIJIBE 38

Kaawaye

Ke xaaxu-bogunte, o ma yille kita. Kan-konto n yan da ken.nya. Kanme ga ma texe, makka n ranta nyaana ; a wuyi n nan defu ken da baawo, a tippe n do a moyiye n naxa, tandume bito ya ni; xa, kanme n nan texeya de!

Nyeniko n ken wa kaawaye n munyini fonne. Gelli yinbe n ya gan nta kumiini nyjinye n wure yi falle, ji n ga na xenu baane, a wa saagene i moxo n ɓa, selli a ga na nyi a ga morole baane ya.

Yille n ɓa mene, a na xo hadama moxo n ya. Hadama-renme n biraadi n ga na konto su, o kalla ya.

Yille n kuɓa, a bireene ji n do jabande n ya. Jabande n ga na konto nyiinye n ɓa, yille nta nyaana moxo siri, xa, ken nta a karini ji-n- n ya na a morolandini, a na ri a kawandi.

Kaawaye n na dullu n ya xiii. Kawaayi-daiante n ni fitina n ya, Hara na o tanga a yi.

O na duna xibaaru n tu

Supplément à « Survivr en France » — 4e trimestre 1978 — ISSN 0335.-6655

imp : MINOGRAPHIE-Tél:797-63.51

KAFUMANDE

1 do 1 : 2	2 do 1 : 3	3 do 1 : 4
1 do 2 : 3	2 do 2 : 4	3 do 2 : 5
1 do 3 : 4	2 do 3 : 5	3 do 3 : 6
1 do 4 : 5	2 do 4 : 6	3 do 4 : 7
1 do 5 : 6	2 do 5 : 7	3 do 5 : 8
1 do 6 : 7	2 do 6 : 8	3 do 6 : 9
1 do 7 : 8	2 do 7 : 9	3 do 7 : 10
1 do 8 : 9	2 do 8 : 10	3 do 8 : 11
1 do 9 : 10	2 do 9 : 11	3 do 9 : 12
1 do 10 : 11	2 do 10 : 12	3 do 10 : 13

4 do 1 : 5	5 do 1 : 6	6 do 1 : 7
4 do 2 : 6	5 do 2 : 7	6 do 2 : 8
4 do 3 : 7	5 do 3 : 8	6 do 3 : 9
4 do 4 : 8	5 do 4 : 9	6 do 4 : 10
4 do 5 : 9	5 do 5 : 10	6 do 5 : 11
4 do 6 : 10	5 do 6 : 11	6 do 6 : 12
4 do 7 : 11	5 do 7 : 12	6 do 7 : 13
4 do 8 : 12	5 do 8 : 13	6 do 8 : 14
4 do 9 : 13	5 do 9 : 14	6 do 9 : 15
4 do 10 : 14	5 do 10 : 15	6 do 10 : 16

7 do 1 : 8	8 do 1 : 9	9 do 1 : 10
7 do 2 : 9	8 do 2 : 10	9 do 2 : 11
7 do 3 : 10	8 do 3 : 11	9 do 3 : 12
7 do 4 : 11	8 do 4 : 12	9 do 4 : 13
7 do 5 : 12	8 do 5 : 13	9 do 5 : 14
7 do 6 : 13	8 do 6 : 14	9 do 6 : 15
7 do 7 : 14	8 do 7 : 15	9 do 7 : 16
7 do 8 : 15	8 do 8 : 16	9 do 8 : 17
7 do 9 : 16	8 do 9 : 17	9 do 9 : 18
7 do 10 : 17	8 do 10 : 18	9 do 10 : 19

KATUNDE

Mentaale : O ga na a safa : $3 \times 5 : 15$,

xa na a.xara : « Sikko katu karago, a wa genme tanmu do karago. »

A wa genme : 3 do 3 do 3 do 3 do 3

1 x 1 : 1
 1 x 2 : 2
 1 x 3 : 3
 1 x 4 : 4
 1 x 5 : 5
 1 x 6 : 6
 1 x 7 : 7
 1 x 8 : 8
 1 x 9 : 9
 1 x 10 : 10

2 x 1 : 2
 2 x 2 : 4
 2 x 3 : 6
 2 x 4 : 8
 2 x 5 : 10
 2 x 6 : 12
 2 x 7 : 14
 2 x 8 : 16
 2 x 9 : 18
 2 x 10 : 20

3 x 1 : 3
 3 x 2 : 6
 3 x 3 : 9
 3 x 4 : 12
 3 x 5 : 15
 3 x 6 : 18
 3 x 7 : 21
 3 x 8 : 24
 3 x 9 : 27
 3 x 10 : 30

4 x 1 : 4
 4 x 2 : 8
 4 x 3 : 12
 4 x 4 : 16
 4 x 5 : 20
 4 x 6 : 24
 4 x 7 : 28
 4 x 8 : 32
 4 x 9 : 36
 4 x 10 : 40

5 x 1 : 5
 5 x 2 : 10
 5 x 3 : 15
 5 x 4 : 20
 5 x 5 : 25
 5 x 6 : 30
 5 x 7 : 35
 5 x 8 : 40
 5 x 9 : 45
 5 x 10 : 50

6 x 1 : 6
 6 x 2 : 12
 6 x 3 : 18
 6 x 4 : 24
 6 x 5 : 30
 6 x 6 : 36
 6 x 7 : 42
 6 x 8 : 48
 6 x 9 : 54
 6 x 10 : 60

7 x 1 : 7
 7 x 2 : 14
 7 x 3 : 21
 7 x 4 : 28
 7 x 5 : 35
 7 x 6 : 42
 7 x 7 : 49
 7 x 8 : 56
 7 x 9 : 63
 7 x 10 : 70

8 x 1 : 8
 8 x 2 : 16
 8 x 3 : 24
 8 x 4 : 32
 8 x 5 : 40
 8 x 6 : 48
 8 x 7 : 56
 8 x 8 : 64
 8 x 9 : 72
 8 x 10 : 80

9 x 1 : 9
 9 x 2 : 18
 9 x 3 : 27
 9 x 4 : 36
 9 x 5 : 45
 9 x 6 : 54
 9 x 7 : 63
 9 x 8 : 72
 9 x 9 : 81
 9 x 10 : 90